

2. අනිත්‍යය පිළිබඳව දකුණු කරුණු

පසුගිය ලිපියෙන් අපි ත්‍රිලක්ෂණයන් සඳහා අර්ථකථාවන්හි පැමිණි වචනාර්ථ විස්තර කළෙමු. අද ලිපියෙන් සැබවින්ම අනිත්‍ය වන්නේ මොනවා ද, අනිත්‍යතාවය පිළිබඳව ත්‍රිපිටක පාළියෙහි අර්ථ දක්වා ඇත්තේ කෙසේදැයි විස්තර කරන්නෙමු.

ලෝක ව්‍යවහාරය තුළ සාමාන්‍ය සම්මුති වස්තු වල විනාශවීමට වෙනස්වීමට ප්‍රකෘති ස්වභාවය අත්හැරීමට ද අනිත්‍ය වේ යැයි කියනු ලැබේ. ඒ අනිත්‍යභාවය නම් වයසට යාමය කෙස් සුදුවීමය හම රැලි වැටීමය ගස් කොළ විනාශවී යාමය යනාදී වශයෙන් කියනු ලබන සිදුවීම් වලින් ප්‍රකාශයට පත් වේ.

නමුදු සැබවින්ම ධර්මයේ සඳහන් වන විපස්සනා භාවනාවේදී කියනු ලබන අනිත්‍යභාවය ඊට වඩා මහත් ගැඹුරකින් වූ අර්ථ ප්‍රකාශයකි. එම අනිත්‍යභාවය දැනගැනීමට පෙර සැබවින්ම අනිත්‍ය වන්නේ මොනවාදැයි සොයා බැලිය යුතුය. එය මෙසේ ය.

ලෝකයේ ප්‍රධාන වශයෙන් සත්‍ය දෙකක් ඇත්තාහ. එනම් සම්මුති සත්‍ය හා පරමාර්ථ සත්‍ය යනුවෙනි. ඒ සත්‍යයන් පිළිබඳව මෙසේ දැක්විය හැක.

• සම්මුති සත්‍ය

ලෝකයේ සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයේ පරිදි ඇත්තා සේ සලකන මව් පිය දරු ඤාති හිතමිත්‍රාදීන් සත්තු ගහ කොළ ගංහා ඇල දොල ඉර හඳ යනාදීන්ගෙන් සෑදුම් ලත් මෙම ලෝකයට සම්මුති ලෝකය යයි කියනු ලැබේ. ඒ ලෝකය තුළ ජීවත්වන අපි ලෝක සම්මතයන්ට අනුව ආචාර ධර්ම පද්ධති සකසා ගෙන සමාජ සම්බන්ධතා ගොඩනගා ගෙන ආර්ථික සාමාජිකය දේශපාලනික වශයෙන් ජීවත් වෙමු. මේ ආකාරයට ඇත්තා වූ ලෝකය, සමාජය වැටහෙන ආකාරයෙන් ඇතැයි කියා පිළිගැනීම සම්මුති සත්‍ය වේ.

• පරමාර්ථ සත්‍ය

ඉහත කී සියලු ලෝක ව්‍යවහාර උපදිනුයේ යම් පරමාර්ථ ධර්ම සමූහයක් අරඹයාය. එකී පරමාර්ථ ධර්මයෝ නම් ලෝකය තුළ සැබවින් ම විද්‍යාමානවන්නා වූ පඨවි ආපෝ තේජෝ වායෝ ආදී රූප ධර්මත් වේදනා සංඥා චේතනා විඤ්ඤාණ යනාදී නාම ධර්මත් අසංඛත නිර්වාණ ධාතුවත් යන ධර්මයෝ ය. සැබවින්ම මෙයින් නිර්වාණ ධාතුව යනු සතර මග සතර ඵලාදී ඥානයන්ගෙන්ම දක යුතු වූ ධර්මයකි. සෙසු නාම රූප ධර්මයෝම අපට මවිපිය දු දරු ගහ කොළ සතා සිව්පාවුන් ලෙසට වැටහෙන්නෝය. සැබවින් විද්‍යාමාන ලෙසින් ඇත්තේ පරමාර්ථ ධර්මයෝම නිසාත් ඒ පරමාර්ථ ධර්ම නිසාම ගහකොළ සතා සිව්පාවුන් සහිත ලෝකයක් ඇත්තා සේ වැටහෙන නිසාත් ඒ පරමාර්ථ ධර්මයන්ටම “පරමාර්ථ සත්‍ය” යයි

කියනු ලැබේ. ඒ පරමාර්ථ තත්ත්වය නුවණින් ස්පර්ශ කරමින් ජීවත්වන කලාණ පාඨග්ජනයකුට හෝ ආර්ය උත්තමයෙකුටම පරමාර්ථ සත්‍ය දන්නෙක් යැයි කියනු ලැබේ. මේ සටහන් පෙළ ත්‍රිලක්‍ෂණ ධර්මයන් ගැන පැවසීමට සකස් කරන්නක් බැවින් මෙයින් ගැඹුරට පරමාර්ථ ධර්ම පිළිබඳව කරුණු පැහැදිලි කිරීමට අපේක්‍ෂා නොකරන්නෙමු.

සැබැවින්ම අනිත්‍යවන්නේ මොනවාදැයි පෙර නැගූ ප්‍රශ්නයට පිළිතුර වනුයේ සැබැවින්ම අනිත්‍ය වන්නේ හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් භටගන්නා සංඛත පරමාර්ථයෝය යන්නයි.

ලෝකයාට වයසට යාමය, කෙස් සුදුවීමය හමරැලි වැටීමය ගහකොළ විනාශ වීමය යනුවෙන් වැටහෙනුයේ ඉහත කී නාම රූප ධර්ම පරම්පරා යම් කලක් තුළ පැවතී නැතිවී යාමය. නමුත් පරමාර්ථ ධර්මයෝ නම් ඉතා දුර්වලයෝය. ඔවුන්ට ඉපිද මහ වේලාවක් පැවතීමට නුපුළුවන. පරමාර්ථයෝ නම් ලක්‍ෂණ මාත්‍රයම දැක්වීම වශයෙන් ඉපිද වහා නිරුද්ධ වන ස්වභාව ඇත්තෝය. එයින් සිත යන ධර්මය රූපයටත් වඩා අඩු ආයුෂයකින් විනාශ වී යන්නාහ. රූපය සිතේ ආයුෂය මෙන් දහහත් ගුණයක කාලයක් පමණක් පවතින්නකි. එක් රූප පරම්පරාවක අසුරු සැණක කාලයක් තුලදී රූප ලක්‍ෂ ගණනින් එකිනෙකට පසුව පසුව ඉපිද ඉපිද බිඳී බිඳී යන්නෝය. පරමාර්ථයන්ගේ ඇති මේ වහා පෙරලෙන ස්වභාව ද ඉපිද බිඳෙන ස්වභාවද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළ සේක.

- “නාහං, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමී යං එවං ලහුපරිවත්තං යට්ඨිදං චිත්තං යාවඤ්චීදං භික්ඛවෙ, උපමාපි න සුකරා යාව ලහුපරිවත්තං චිත්ත'න්ති.

මහණෙනි, යමෙක් මෙසේ වහා ඉපිද නස්නා සුලු වේ නම්, සිත බඳු අන් එක ධර්මයකුදු මම නො දක්මි. මහණෙනි, සිත අත්‍යාර්ථයෙන් වහා පෙරලෙන සුලු වේ නම්, එයට උපමාවකුදු අතිශය දුෂ්කර වේ. (අංගුත්තර නිකාය 1 - ඒකක නිපාතය - බු.ප.මු.18)

- තිණිමානි, භික්ඛවෙ, සඛිඛතස්ස සඛිඛතලක්ඛණානි. කතමානි තිණි? උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ධීතස්ස අඤ්ඤට්ඨතං පඤ්ඤායති. ඉමානි බො, භික්ඛවෙ, තිණි සඛිඛතස්ස සඛිඛතලක්ඛණානි”ති .

මහණෙනි, ප්‍රත්‍යය සම්මායයෙන් සකස් කරණ ලද්දහුගේ මේ සඛිඛත ලක්‍ෂණ තුණෙකි. කවර තුණෙක යත්: ඉපැදීම පැණෙයි, නැස්ම (බිඳීම) පැණෙයි, සිටියහුගේ වෙනස්වීම (නම් වූ ජරාව) පැණෙයි. මහණෙනි, ප්‍රත්‍යය සම්මායයෙන් සකස් කරණ ලද්දහුගේ මේ සඛිඛත ලක්‍ෂණ තුණයි. (අඛිගුත්තරනිකාය 1 - තිකනිපාතපාළි - බු.ප.මු. පි.274)

තවද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් භටගන්තා සියලුම සඬ්ඛක ධර්මයන්ගේ සඬ්ඛක ලක්ෂණය දේශනා කරනුයේ සෑම සඬ්ඛකයක්ම ඉපිද නිරුද්ධ වන බව දේශනා කළ සේක.

ඉදින් ලෝකය තුළ අසුර සැණෙක කාලයක් තුලදී එකිනෙකට පසුව ලක්ඛාර කෝට්ඨාර ගණනක් ඉපිද ඉපිද බිඳි බිඳි යන්නා වූ මනුෂ්‍යයන්ට අරමුණු කළ හැකි දෙයක් වූයේ වී නම් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය මෙහිදී උපමාව ලෙස දක්වන්නේ ය. නමුදු මේ පරමාර්ථයන්ගේ වහ වහා ඉපිද ඉපිද බිඳි බිඳි යන ස්වභාවය නිසාම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උපමාවක් ඉදිරිපත් නොකරන ලද සේක. එබැවින් පරමාර්ථයන්ගේ ඇති මේ ක්ෂණයක් ක්ෂණයක් පාසා ඉපිද ඉපිද බිඳි බිඳි යන ස්වභාවය භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රී මුඛයෙන් දේශනා කරන ලද්දක් බව නුවණැතියෝ වටහා ගත යුත්තාහ.

නුවණැත්තෝ නම් උපමාවෙනුදු කරුණු දැනගන්නා සුල්ලෝය. පරමාර්ථයන්ගේ වන මේ ක්ෂණික ඉපිද බිඳි යාම අනුමාන ඤාණයෙන් දැනගැනීමට මෙලෙස උපමාවක් දැක්විය හැක.

යමෙක් “බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි” යන වාක්‍ය කියනු ලබන විට හෙතෙමේ ‘බු’ කාරයට අනතුරුව ‘ද’ කාරය ද ඉන් අනතුරුව ‘ධ’ කාරය ද ආදී වශයෙන් උසුරුවන්නේය. එවිට ‘ද’ කාරයේ ශබ්දය උපදින විට ඔහුගේ මුවින් නිකුත් වූ ‘බු’ කාර ශබ්දය නිරුද්ධ බව ද ‘ධ’ කාරයේ ශබ්දය උපදින විට ‘ද’ කාරයේ ශබ්දය නිරුද්ධ බව ද යනාදී වශයෙන් ඉදිරි ඉදිරි අක්ෂරයට අදාළ ශබ්දය පිටවන විට පළමු පළමු අක්ෂරයට අදාළ ශබ්දය නැතිවී ගොස් ඇති බව ද මනාව පරීක්ෂා කරන්නෙකුට වැටහෙන්නේය. මේ අනුව බලන විට සෑම ශබ්දයක් ම උපදින විට පූර්ව ශබ්ද නිරුද්ධ වී ඇති බවත් පසු පසු ශබ්ද ඉපිද නැති බවත් වැටහෙන්නේ නම් එකී නුවණැතියාට මේ ශබ්ද රූපයාගේ පරම්පරා වශයෙන් ක්ෂණයක් ක්ෂණයක් පාසා ඉපිද නිරුද්ධ වන බව මොනවට වැටහෙන්නේය. උපදින ශබ්ද රූපය පෙර කොහේවත් සැඟවී නොසිට ඒ මොහෙතේම ප්‍රත්‍ය සමචායෙන් ඉපිද, නිරුද්ධ වීමෙන් පසුව කොහේ හෝ සැඟවී නොගොස් යලිදු නූපදින පරිදි බිඳී ගිය බව යමෙකුගේ තියුණු නුවණට අරමුණු වේ නම් “බුද්ධ දේශනාවේ විපස්සනා කථාවට අදාළ අනිත්‍යතාව” හෙතෙමේ වටහාගත්තේ යයි කිව හැක.

අනිත්‍යතාව වටහා ගැනීමට මේ සුළු උපමාව ඉදිරිපත් කළේ නමුදු විපස්සනාවේ දී මෙම පියවර සාර්ථක කරගැනීමට පෙරාතුව යෝග්‍යවචරයා විසින් අනිවාර්යයෙන් නාම රූප පරිග්‍රහණය සහ ප්‍රත්‍ය පරිග්‍රහණය අවසන් කොට තිබිය යුතුය. ඒ ඥානයෙන් පූරණය නොකොට නාමරූපයෝ පෙර නොතිබීම ප්‍රත්‍යසමචායෙන් භටගන්තා බව වටහා ගත හැකිය යන කාරණය සිදුනොවන්නකි. මේ සටහන් පෙළ ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳව හෙයින් ඒ කරුණු මෙහි සඳහන් කිරීමට අපේක්ෂා නොකරමු.

නාමරූපයන්ගේ ඝණික නිරෝධය පිළිබඳ තවත් ත්‍රිපිටක නිදර්ශන

- “අනිච්චා වත සඬබාරා - උප්පාදවයධම්මිනො
උප්පජ්ජන්වා නිරුජ්ඣන්ති - තෙසං චූපසමො සුඛො”ති.

[පසයෙන් හටගත් සියලු දෑ ඒකාන්තයෙන් ඉපැදෙන වැනැසෙන සුලු ය. ඔහු ඉපැද නැසෙත්. ඔවුන්ගේ සංසිද්ධි සුව ගෙන දෙයි. (දීඝ නිකාය 02 , මහා පරිනිර්වාණ සූත්‍රය - බු.ජ.මු පි.246)]

මහාපරිනිර්වාණ සූත්‍රයෙහි එන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිනිවිකල්හි සක්දෙව් රජු විසින් කියූ මේ ගාථාවද සංඛත ධර්මයන්ගේ ස්වභාවයට නිදර්ශණයකි. මේ ගාථාවේ ද “උප්පාදවයධම්මිනො” යන පදයෙන් ඉපිද නැසෙන බව මොනවට මතු කරයි. ඒ අර්ථයාගේ දැඩි කිරීම පිණිස මතු ද “උප්පජ්ජන්වා නිරුජ්ඣන්ති” යනුවෙන් ප්‍රකාශ කළේය. මේ දීඝනිකයෙහි නිදසුනින් ද සංඛත ධර්මයාගේ වහ වහා ඉපිද බිඳෙන බව බුදු වදනක් බවට තහවුරු කරයි.

තවද පටිසම්භිදාමග්ගප්පකරණය දේශනා කරන ධර්මසේනාධිපති සාරිපුත්ත මහරහතන් වහන්සේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ විත්තයාගේ ලහුපරිවර්තක භාවයෙහි අර්ථය නිවර කරමින් එනම් මේ කෙබඳු ලහුපරිවර්තක භාවයක් දැයි දක්වමින් මෙසේ දේශනා කොට වදාළ සේක.

- “රූපාරම්මණතා විත්තං උප්පජ්ජන්වා භිජ්ජති. තං ආරම්මණං පටිසඬබා තස්ස විත්තස්ස භඩගං අනුපස්සති.”

[රූපය අරමුණු කොට සිත ඉපැද බිඳෙයි. ඒ අරමුණ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කොට ඒ විත්තයාගේ භඩගය (අපරවිත්තයෙන්) පුනපුනා දකියි. (පටිසම්භිදාමග්ගප්පකරණය 1 - මහාවග්ගය - ඥානකථා - බු.ජ.මු. 108)]

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ උපමාවකිනිදු ප්‍රකට කළ නොහැකි විත්තයාගේ අතිසිඝ්‍ර ලහුපරිවර්තක භාවය නම් ඝණයක් ඝණයක් පාසා ඉපදීම් බිඳීම් වලින් වන ලහුපරිවර්තක භාවයක් බව බුද්ධමතඥ ධර්මසේනාධිපතීන් වහන්සේ මෙසේ දේශනා කොට වදාළ සේක.

තවද සියලු රූපයන්ගේ පොදු ලක්ෂණයක් වූ ද විද්‍යාමාන පරමාර්ථයක් නොවූද සියළු රූපයන්ගේ බිඳීම් ලක්ෂණය වූ අනිච්චතා රූපය පිළිබඳව දක්වන ධම්මසංගණිපකරණ පාඨයෙන් ද රූපධර්මයන්ගේ ඝණික බිඳීම් පිළිබඳව මෙසේ දක්වයි.

- “කතමං තං රූපං රූපස්ස අනිච්චතා? යො රූපස්ස ඛයො වයො හෙදො පරිහෙදො අනිච්චතා අන්තරධානං - ඉදං තං රූපං රූපස්ස අනිච්චතා.”

[ඒ රූපයාගේ අනිච්චතා රූපය කවරේ යත්: රූපයාගේ යම් ක්ෂය වීමක් විනාශයක් බිඳීමක් පරිහෙදයක් අනිත්‍යතායක් අතුරුදහන් වීමක් වේ ද, මේ ඒ රූපයාගේ අනිත්‍යතා රූප යි. (ධම්මසංගණිපකරණය - රූප කාණ්ඩය - බු.ප.මු. 302)]

මේ ධම්මසංගණිපකරණ පාඨයෙන් ද උපන් රූපයාගේ විනාශවීම, බිඳීම අතුරුදහන්වීම යන පාඨයන්ගෙන් අනිත්‍යතාවය දැක්වීමෙන් ද බිඳෙන්නා වූ රූප ධර්මයේ කිසිතැනක නොසැඟවී නිරවශේෂව නිරුද්ධ වී යන බව ප්‍රකාශිතය. මෙයින් ද සංඛත ධර්මයන්ගේ අනිත්‍යතාවය යනු ඉපිද බිඳීම බව වටහාගතයුත්තාහ. මෙබඳු උදාහරණ සූත්‍ර පාඨ ත්‍රිපිටක පාලිය පුරාවට බොහෝ සූත්‍රවල සඳහන් වේ. මෙකී ශ්‍රී මුඛ බුද්ධ දේශනා නිදසුන් වලට අනුව අනිත්‍යතාව යනු තෙල අරුතම බව පැහැදිලිය.

තවද කථාවන්දුපකරණයෙහි "එකම සිතක් බොහෝ කල් පවතී" යන පරවාදය බිඳීම පිණිස දක්වන ලද "චිත්තච්චිති කථා" කොටසෙහි මෙසේ සඳහන් වෙයි.

- ප.පු: ආකාසානඤ්චායතනුපගානං දෙවනං චිත්තං මුහුත්තං මුහුත්තං උප්පජ්ජති, මුහුත්තං මුහුත්තං නිරුජ්ඣති?
ස.පටිඤ්ඤා: ආමන්තා.

[ප.පු: ආකාසානඤ්චායතනුපග දෙවියන්ගේ සිත මොහොතක් පාසා උපදීද? මොහොතක් පාසා නිරුද්ධ වේද?

ස.පටිඤ්ඤා: එසේ යැ (කථාවන්දුපකරණය I - චිත්තච්චිති කථා - බු.ප.මු. 530)]

මෙහිදී මොග්ගලීපුත්තතිස්ස හිමි පරවාදියාගේ පැනයට, "අනිච්චා වත සංඛාරා" ගාථාවෙහි එන "උප්පාද වය ධම්මිනෝ සූත්‍ර පාඨය සලකාගෙන සිත මොහොතක් මොහොතක් පාසා ඉපිද නිරුද්ධ වන බව පිළිගත් සේක. එබැවින් කථාවන්දුපකරණයෙහි එන මෙම පාඨයෙන්ද සිත මොහොතක් මොහොතක් පාසා ඉපිද නිරුද්ධ වන බව දැක්වෙයි.

මිලභ ලිපියෙන් අනිත්‍යතාවය යන්නට අර්ථකථාවන් තුළ අර්ථ දක්වා ඇත්තේ කෙසේදැයි විස්තර කරන්නෙමු.